

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ ӨңІРЛІК
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

КӨПСАЛАЛЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
МНОГОПРОФИЛЬНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 1
2025

ISSN 2310-3353

PUBLISHINGS
K S P I

Қ М П И
ЖАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
К Г П И

2025 ж., қаңтар, №1 (77)
Журнал 2005 ж. қаңтардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: *Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті*

Бас редактор: *Қуанышбаев С. Б.*, география ғылымдарының докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

Бас редактордың орынбасары: *Жарлығасов Ж.Б.*, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Әлімбаев А.Е., философия докторы (PhD), А.К. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Қазақстан.

Емин Атасой, PhD докторы, Улудаг университеті, Бурса қ., Түркия.

Зоя Микниене, докторы, (PhD) Литва денсаулық туралы ғылым университеті, Каунас қ., Литва Республикасы.

Качев Д.А., философия ғылымдарының кандидаты, тарих магистрі, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Ксембаева С.К., педагогика ғылымдарының кандидаты, «Торайғыров университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Лина Анастасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Бургас еркін университеті, Бургас қ., Болгария.

Медетов Н.А., физика-математика ғылымдарының докторы, «Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Мишулина О.В., экономика ғылымдарының докторы, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Соловьев С.А., биология ғылымдарының докторы, Новосібір мемлекеттік экономика және басқару университеті, Ресей.

Скороходов Д.М., техника ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Сычева И.Н., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Ташев А.Н., экология бойынша биология ғылымдарының кандидаты, орман шаруашылығы университеті, София қ., Болгария.

Уразбоев Г.У., физика-математика ғылымдарының докторы, Ургенч мемлекеттік университеті, Өзбекстан.

Тіркеу туралы куәлік №5452-Ж
Қазақстан Республикасының ақпарат министрлігімен 17.09.2004 берілген.
Мерзімді баспа басылымын қайта есепке алу 07.11.2023 ж.
Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынұлы к., 47
(Редакциялық-баспа бөлімі)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті

№1 (77), январь 2025 г.
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы*

Главный редактор: *Куанышбаев С.Б.*, доктор географических наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

Заместитель главного редактора: *Жарлыгасов Ж.Б.*, кандидат сельскохозяйственных наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Алимбаев А.Е., доктор философии (PhD), Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Казахстан.

Емин Атасой, доктор PhD, Университет Улудаг, г. Бурса, Турция.

Зоя Микниене, доктор (PhD), Литовский университет наук здоровья, г. Каунас, Республика Литва.

Качеев Д.А., кандидат философских наук, магистр истории, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Ксембаева С.К., кандидат педагогических наук, НАО «Торайгыров университет», Казахстан.

Лина Анастасова, доктор социологии, Бургасский свободный университет, г. Бургас, Болгария.

Медетов Н.А., доктор физико-математических наук, НАО «Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова», Казахстан.

Мишулина О.В., доктор экономических наук, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Соловьев С.А., доктор биологических наук, Новосибирский государственный университет экономики и управления, Россия.

Скорыходов Д.М., кандидат технических наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Сычева И.Н., кандидат сельскохозяйственных наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Ташев А.Н., кандидат биологических наук по экологии, Лесотехнический университет, г. София, Болгария.

Уразбоев Г.У., доктор физико-математических наук, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Свидетельство о регистрации № 5452-Ж
выдано Министерством информации Республики Казахстан 17.09.2004 г.
Переучёт периодического печатного издания 07.11.2023 г.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:

110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынұлы, 47
(Редакционно-издательский отдел)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

ӘОЖ 811.512.122

Бекбосынова, А.Х.,
филология ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы
Бекмағамбетова, М.Ж.,
тарих ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы
Дуйсенбаева, К.Е.,
«БВ01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
ББ 3-курс студенті,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

БЕРДІБЕК СОҚПАҚБАЕВТЫҢ «БАЛАЛЫҚ ШАҚҚА САЯХАТ» ПОВЕСІНДЕГІ «БАЛАЛЫҚ ШАҚ» КОНЦЕПТІСІ

Түйін

Мақалада Бердібек Соқпақбаевтың «Балалық шаққа саяхат» повесінде аштықты, репрессияны, соғысты көріп үлгерген жас балалардың тағдыры сөз етіледі. Мақалада жазушы өз бейнесі арқылы өзінің ғана емес, өзге балалардың балалық шағын көрсете отырып, сол замандағы қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін шынайы суреттеп көрсеткен. «Балалық шақ» концептісін беруде жазушы керісінше өрімдей жас балалардың балалық шақтарының болмауын бейнелеген. Шығармадан тақырыпқа қатысты үзінділер беріліп, олардың мәні мынадай концептілік құрылымдар арқылы ашылады: балалық шақ, жоқшылық, шарасыздық, жетімдік, арман, білім алу.

Түйінді сөздер: балалық шақ, жоқшылық, шарасыздық, жетімдік, арман, білім алу.

1 Кіріспе

Бердібек Соқпақбаев – өзі өмір сүрген кезеңнің келбетін боямасыз суреттеген қаламгер. Ашаршылық пен жетімдіктің зардабын тартқан жазушы «Балалық шаққа саяхат» повесінде балғын балалығының қиындыққа толы болғанын жеткізген. Анасы ұзақ уақыт науқастанып, көз алдында өмірден өтеді. Бұл шығармада сегіз жастағы бұғанасы қатпаған бала Бердібектің бір үзім нан үшін ауыр жұмысқа жегілгені, емшектегі інісі Тұрдыбектің тоқтаусыз жылағаны, жетімдіктің зардабын шеккен қиын күндері бейнеленген.

Жазушы Сайын Мұратбеков Бердібек Соқпақбаев туралы былай деп ой толғайды: «Бердібек өз көзімен көрген нәрсені ғана жазатын, қағазды бекерден бекерге шимайламайтын еді ғой. Жазады, түбін түсіріп барып бір-ақ тоқтайды. Бұл – Бердібектің шырайы, Бердібекке ғана тән қасиет», ал Төлен Қаупенбайұлы жазушыны мына сөздермен сипаттап кеткен болатын: «Бердібек Соқпақбаев – адал да қырағы, оқиға өрнектерін жазбай танып, тап басатын шыншыл, реалист жазушы. Оның шығармаларындағы геройлар өмірі – кәдімгі тіршілік әлеміндегідей қарапайым, жер бетінде жүргендей соншалықты шынайы, соншалықты ілтипат сезімін тудырып отыратын жандар», ал жазушы Қадыр Мырзалиев Бердібек Соқпақбаев жайлы: «Бердібек Соқпақбаев – сөзіне берік, ісіне ұқыпты жан. Мен білетін жазушылардың ішіндегі қарапайым, шаруақоры. Ол – қаламды ғана емес, орақ пен күректі қалай ұстауды білетін жазушы. Өзіне де, өзгеге де қатал, тура, әділ. Творчество адамы, әдетте, салдыр-салақтау болады. Бірақ Бердібек олай емес, әскери адам сияқты, әбден жинақы. Ол жұмыс істеп отырған кезде еденде, не стол үстінде көлденең жатқан дүние

көрмейсің. Тіл өнерінде де солай, әр сөздің, әр сөйлемнің өз орындарында тұрғанын қалайды. Қашан көңілі толғанша түзетуден талмайды» [1].

2 Материалдар мен әдістер

Мақаламызда айта кеткендей, жазушының “Балалық шаққа саяхат” повесіндегі Бердібектің бейнесі арқылы балалық шақтың болмауы көрсетіліп талданды. Әдіс ретінде мазмұндық талдау қолданылады, шығармада Бердібектің балалық шағында көрген қиындықтарға төзімділігі көрсетіледі. Нәтижесінде, Бердібек балалық шағы арқылы автордың оқырманға жеткізгісі келген негізгі идеясы анықталды.

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

Қазақ тарихындағы ең қиын кезге – ХХ ғасырдың орта тұсына балалық шағы сәйкес келген жазушылар көзін аша сала көргенін өмірі ұмыта алмай кетті. Бердібек Соқпақбаев ат жалын тартып мінгенше аштықты, репрессия-ны, соғысты көріп үлгерген адам. Кейін өзін-өзі мәжбүрлей отырып деуге болатын шығар, – ештеңені жасырмастан соның бәрін жазып шықты [2].

Бердібек Соқпақбаевтың «Балалық шаққа саяхат» повесінен автордың өз бейнесін көреміз. Автор ашаршылықпен тұспа-тұс келген балалардың ауыр тағдырын өз бейнесі арқылы сипаттап суреттейді. «Балалық шақ» бұл – уайымсыз күндер, асыр салып ойнау, ата-ананың аялы алақанын сезіну арқылы есею. Дегенмен, соғыс балалар тағдырын басқаша бағытқа өзгертті. Балалардың тәтті балалық шағын ұрлады десек те қате болмайды. Балалық шақтың осы көріністері жазушы шығармасында барынша шынайы бейнеленеді. Сондықтан біз *балалық шақ* бейнесін концептілік құрылымдар арқылы сипаттадық.

Концепт – әлем бейнесін сипаттайтын тілдік құралдардың (лексикалық, фразеологиялық, паремиологиялық т.б) жиынтығы. Концепт – адамзат баласының өмір тәжірибесі арқылы жинақталған әлем бейнесінің мазмұндық білімінен тұрады [3, 15].

Дүниенің концептілік бейнесін көрсететін негізгі тірек – концептілік жүйе. Концептілік жүйе ішкі және сыртқы құрылымдардан когнитивтік модель (дүниенің ассоциациялық, стереотиптік, эталондық, этикеттік, символдық, бейнелік үлгісі) және сыртқы санада бейнеленген типтері (фрейм, сценарий, ойсурет, схема); ал сыртқы құрылымы – сөз, фразеологизм, метафора, сөйлем, тіркес, метонимия т.б. [4, 12].

Концепт ұғымының теориялық негіздерін қалаған ғалымдар Д.С. Лихачев, Н.Д. Арутюнова, Е.С. Кубрякова, А.Н. Мороховский, Н.К. Репцев, В.В. Колесов, А.П. Бабушкин, В.А. Маслов, А.Л. Туревич, А. Вежбицкая, Ю.С. Степанов және т. б.

Ю.С.Степанов: «Концепт – адамның ментальдік дүниесіндегі мәдениеттің негізгі ұясы» – деп жазады. Ол концептінің күрделі құрылысына келесі сипаттама береді: «Бір жағынан алып қарағанда оған ұғым құрылысына қатыстының барлығы жатады, басқа жағынан алғанда концепт құрылысына оны мәдени факті ететіндердің барлығы, бастапқы формасы, этимологиясы, қазіргі ассоциациялар, бағалаулар жатады» [5, 16].

Автор «**балалық шақ**» концептісінің мазмұнын әртүрлі ассоциациялар арқылы танытады. «Балалық шақ» концептісінің ассоциациясын керісінше балалық шақтың болмауынан және оны мына тілдік бірліктер арқылы көреміз: «**жоқшылық**», «**шарасыздық**», «**тоя тамақ жемеу**», «**жетімдік**», ал бала арманының орындалуы «**арман**» концептісімен бейнеленеді.

«**Балалық шақ**» – адам өмірінің ең тәтті, ұмытылмас кезеңі. Балалық шақ кімді болмасын сағынтпай, аңсатпай қоймайды.

Балалық шақ – зат . Балалық кез, мезгіл. ... [6].

Жетімдік – зат есім. 1. Әке-шешесіз қалушылық, жетім болушылық [6, 752].

«**Жетімдік**», жетімдіктің тауқыметін тарту яғни, ерте жастан әкесінен немесе анасынан айырылу бала үшін үлкен сынақ. Жазушы шығармада өзінің 8 жасында анасынан айрылғанын, анасы өмірден өткен соң, бала Бердібектің жетімдіктің азабын тартқанын шынайы бейнелейді.

Өзегімді өртеген ащы қайғы оңашада көзімнен моншақ жас болып, домалап-домалап кетеді. Бірақ ешкімге көрсетпеуге тырысамын.

Сөйтіп, жетімдік өмірді бастан кеше бастадым. «Жетім» деген сөзде нендей суық мағына жатқанына мен бұрын көңіл қоймайды екем. Шешем өлген соң, енді білдім. Адамның ар-ожданнан тілдеуге де дүниеде бұдан қатал, бұдан аяусыз сөз болмайды екен.

Үлкендер жетім екенімді аяушылықпен есіме салады. Ал балалар ұрысып қалғанда, «жетім» деп боқтайды [2, 140].

Жоқшылық – зат есім. 1. Жоқ болушылық. Қарын жағың – тоқшылық, Ақыл жағың – жоқшылық. 2. Кедейшілік, жарлылық [6, 752].

Ал «**Жоқшылық**» концептісін жазушы мына үзінді арқылы береді:

Ағаларым жексұрын плащты Сүмбеге дейін киіп кет деді. Мен кимедім. Қағаз аға киім де, бәрі де табылады демеді ме? Сол сөзді көкейіме түйіп алғам. Әдейі сырт киімсіз, жұрдай болып баруды дұрыс көрдім. Нағашым үйі мына суықта мені мектепке көйлекшең тіпті де қуаламайды. Бір сырт киімді қалай да тауып берсе де, мына лағынет плащтан жаман бола қоймас. «Жыртық шалбардан жалаң бұтым артық» деген екен бір кедей. Мен турадан-тура сол принципті ұстадым [2, 752].

Берілген мысалдан кейіпкердің күнделікті өмірде киетін киімінің болмауы және өз туысынан киім алып кисем деген үмітін аңғарамыз.

Шарасыздық – зат. Амалы жоқтық, дәрменсіздік, лажсыздық. Қысылғанда шарасыздықтан гөрі айла істеген жөн емес пе? (С. Бакбергенов, Белгісіз.). Ақбаланың амалы құрып, басына түскен шарасыздыққа шыдап келе жатқан-ды ... [6].

«**Шарасыздық**» концептісін жазушы мына үзінді арқылы көрсетеді:

Оралған аңыздан біз масақ тереміз. Әрқайсымыздың қолымызда атдорба секілді бір-бір дорба. Сол толған кезде қырманға әкеп төгеміз. Қырмандағы астық тұлықпен, аттың тұяғымен басылады. Күрекпен ұшырылып тазаланады. Қазіргідей әлеп-жәлеп тұрған механизация ол кезде біздің өлкеде дүниеге келмеген [2, 45]. Жазушы балалар тағдырының қиын болғанын, олардың шарасыздық халге түсіп, ерте еңбекке араласқанын өз бейнесі арқылы ашады.

Жалпы қазақ халқының өмірінде, тұрмыс-тіршілігінде төрт түлік мал ерекше орын алған. Соғыстан кейінгі ауыр кезеңдер, мал санының азаюы, егіннің шықпауы, басқа да қиыншылықтар халықтың тұрмыс-тіршілігіне қатты әсер етті. Жесе тағам, мінсе көлік, кисе киім болған малдан айырылу қазақ үшін қатты соққы болды.

Қазақтың бар өмірі малмен байланысты. Мал – тамақ, мал – киім, мал – отын (отқа мал тезегі жағылмай ма), мал – баспана (киіз үйдің бар жамылғысы малдың жүнінен жасалмай ма).

Жер-суға сыймай жататын малдан бұл кезде тамтық қалмаған... Қазекен мал бағудың гасырлар бойғы азабынан «құтылған». Мал жоқ болған соң, енді әлгі аталғанның бәрі жоқ. Жеуге тамақ болмағаннан өткен аянышты не хал бар екен? [2, 12].

Тамтық қалмаған, Қазекен мал бағудың гасырлар бойғы азабынан «құтылған», мал жоқ болған соң, енді аталғанның бәрі жоқ – деп жазушы Бердібек Соқпақбаев қазақ өмірінде төрт түлік малдың орнының қаншалықты маңызды болғанын әсерлі етіп баяндаған.

Енді бірде жазушы:

Таңертеңгі уақыт. Екі есіктің екеуі де ашық. Төр үйде сыз еденге төселген құрым киіздің үстінде төрт көзіміз түгел азанғы шайымызды ішіп отырмыз. Шай емес-ау, ақ су... Әкем Ыдырыс кең өңеш, қомағай адам. Қасық оның қолына тиген кезде тостағандағы талқанның бір жамбасы үңірейіп қалады. Науқасшаң шешем қасыққа сирек қол созады. Жұтсаң, кебек жұтқандай өңешті тұтқырлап ұстап қалатын дәмсіз қара талқанды дені сау біздерге ұқсап қарпып жей алмайды. Мүмкін болса, бір уыс, жарым уыс ақ талқанды өзіне бөлек жасап жейді. Бір түйір, жарты түйір тәтті табылса, аузының дәмін алып, ақ суды сонымен ішеді [2, 14]. Осы үзінді арқылы сол замандағы өмірдің қиын сәттерін көз алдымызға елестете аламыз.

Шығармада жас балалардың ерте есейіп, жұмысқа ерте жастан араласуы, оқуын тоқтатып, масақ теруге жұмысқа шығуы былай деп сипатталады:

Таңертең ең бір тәтті ұйқының құшағында жатқан кезде терезені өрт шыққандай тақ-тақ ұрып оятады. Өзінде ұйқы деген жоқ па, білмеймін. Қанқылдаған даусы миыңды найзаша тесіп өтеді.

Тұрмасқа лажсың жоқ. Апыл-ғұпыл киініп, болмашы қарыңға салып алып, ұйқымыз әлі ашылып болмаған қабақпен кіржиіп үйден шығамыз. Түскі азыққа бір бөтелке арпа көже құйып, құшақтап алғанбыз [2, 40].

Жазушы мына тұста жоқшылықтың балалар тағдырына әсерін, киерге киім болмағанын былай деп жазады:

*Біз жаз бойына аяғымыз күс-күс боп, жалаңаяқ жүргенде, Жанбосын бәтеңке киіп жүреді. Бәтеңке болғанда қандай! Өкшесі мен табанында сәнді бедері бар. Дымқыл жерге мөр басқандай боп, сайрап ізі түсіп қалады. Жанбосынның аяғындағы бұжыр табан бәтеңкеге мен қатты қызығамын. Шіркін, осындай бәтеңкем болса деп арман етем. Көктем шыға бастағаннан қашан қар жауғанша менің аяғымның өз киімі өзінде. Үнемі жалаңаяқ жүргендіктен, **табан сүйел** боп қатып қалады. Оны-мұны тікен кірмейді. Кейде тоғайдың арасымен елікше орғып келе жатқанда, **қарағаштың сояудай мықты шөңгесі майөкшеге кіріш кіріп кететіні** бар.*

Ал мына тұста суреткер таңның атысымен кештің батысына дейін тыңбай еңбек еткен балалардың жұмыстан кейінгі хәлдерін былайша суреттейді:

*Кешке жұмыс соңынан екі аяғымыз талтаңдап жүре алмай қаламыз. **Көзге ұйқы тығылып отырып**, кешке бір пияла, түсте бір пияла, **кешке бір пияла арпаның талқанын береді** [2, 51].*

Балалық шақтың дұрыс болуы ол әрине ананың сау болуы, анасының тағдыры баласының тағдырына қалай әсер ететінін автор былайша суреттейді:

*Босанған әйелге бесаспап күтім қажет. Ондай күтім жоқ. Баладан соң шешем бұрынғысынан бетер сансырап, жүдеген үстіне жүдеп кетті. Саудыраған құр ғана сүйегі қалды. Бас көтеріп, қалқиып отыра да алмайды, күндіз-түні төсек тартып жатқанды біледі. Жаялығы сап-сары ала, тырбаң тырбаң еткен Тұрдыбек қойнында. **Ол жыламас үшін шешем салпаған құр шандыр мамасын оның аузына салып қояды. Титімдей аузымен Тұрдыбек бүлк-бүлк еткізіп сорғанды біледі. Қабысқан құр шандырда сүт бола ма? Сүт шықпағаннан кейін, қу бала еңбегі еш кеткендей, **тыпырлап кеп жылайды**** [2, 121]. Осы үзіндіде Бердібек анасының жаңа босанғанын, інілі болғаннан кейін анасының жағдайы нашарлап, күтінуге халі де, жағдайы да болмағанын суреттейді. Ана тамақ ішпегеннен соң әрине балаға да сүт шықпайтыны анық. Баланың ашығып жылауы сөз етіледі.*

Балалық шақтың дұрыс болуы, ол әрине әке-шешенің амандығы. Ал шығармада анасынан айрылған кейіпкердің жетімдік тауқыметін тартуы, қиналғаны барынша шынайы суреттеледі.

*Есіктен кіре беріп, оң жақ босағаға ши құрылып қалғанын байқадым. Өлікті соған салған екен. Аңыраған бойда шидің аузына ұмтылдым. Бірақ әлгі арада тұрған әйелдер жібермеді, ұстап қалды. Сосын әнеугі Қаншайымша **жыламақшы болып, анамның ағаш төсегіне етпеттей барып құлады** [2, 138].*

Арман – болашақтан күтер үміт, алға қойған мақсат. Қазақ халқында армансыз адам жоқ делінеді. Арман – концептілік деңгейге көтерілген өрісі кең ұғым. Оның сенім, үміт, болашақ сынды концептілік өрістері бар. «Арман» концептісінде динамикалық күй бар, ол сенімнің, не үміттің нәтижеге жетуі, яғни арманның орындалуы және екіншісі, сенімнің, не үміттің нәтижеге жетпей арманның орындалмауы.

Шығармада кейіпкердің енді есейіп оқысам, білім алсам деген арманының орындалғанын мына жолдардан аңғара аламыз:

Мектептің алдындағы тақыр көк алаңда әуелі салтанатты жиналыс болды. Мектеп директоры Нәсір Әлиев сөз сөйледі. Және біреулерге сөз берілді. Сосын жетіншіні озат

бітірген бірнеше оқушыға мақтау грамоталары тапсырылды. Жүлде алушы бақытының бірі мен едім. Атым аталған кезде, сірә, қуанғаннан болар, құлағым шыңылдап кетті.

Грамота түгел тапсырылып болғаннан кейін Нәсір:

– Сөз мектеп бітірушілер атынан пәленге беріледі! – деп менің атымды атап келіп қалсын.

Мен бұны күткен жоқ едім. Өйткені ешкім маған алдын ала сен сөйлейсің деп ескертіп айтқан жоқ, дайындаған жоқ. Төбемнен жай түскедей болды. Жұрттың алдына шығып, өзіме қадала қараған көп көзді көріп, есімнен мүлдем танып қалғандай болдым.

Сондағы сасып-салбырап айтқаным:

– Жолдастар, жақсы оқысаңдар да, жаман оқысаңдар да өздерің үшін. Міне, мен жақсы оқыдым.

Бар айтқаным осы [2, 307].

5 Қорытынды

Қорытындылай келе, Бердібек Соқпақбаевтың «Балалық шаққа саяхат» шығармасында сол кезеңдегі балалардың балғын балалық шақтарының болмауы барынша шынайы суреттеледі. «Жоқшылық», «шарасыздық», «жетімдік», «арман» концептісі арқылы жас балалардың өмірі, тағдыры суреттеледі. Шығарма кейіпкерлері өмірдің тауқыметін тартса да, болашақтан зор үміт күтіп, қоғамда өз орнын тауып, есейгенін көре аламыз.

Зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің қаржылық қолдауымен орындалды (грант № AP19678146).

Әдебиеттер тізімі

1 <https://massaget.kz/tmsil/berdbek-kazaktyin-dara-jazushyisyi-33260>.

2 Соқпақбаев Б Балалық шаққа саяхат. – Қарағанды: «Қасым баспа үйі», 2023. – 307 б.

3 Касенов Е.С. І. Жансүгіров поэзиясының қатысымдық және танымдық табиғаты / Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған диссертацияның авторефераты. 10.02.02. – Алматы, 2010. – 24 б.

4 Имашева Г.Е. М. Дулатұлы шығармаларындағы «Ғаламның тілдік бейнесі» / Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған диссертацияның авторефераты. 10.02.02. – Алматы, 2007. – 24 б.

5 Есіркепова К.Қ., Канапина С.Ф. Мақал-мәтел тіліндегі концептілік құрылымдар. – Қостанай: ҚМПИ, 2011. – 143 б.

6 Қазақ әдеби тілінің сөздігі. Он бес томдық. 6-том / Құраст.: Ж. Қоңыратбаева, Ғ. Қалиев, Қ. Есенова және т.б. – Алматы, 2011. – 752 б.

БЕКБОСЫНОВА, А.Х., БЕКМАГАМБЕТОВА, М.Ж., ДУЙСЕНБАЕВА, К.Е.

КОНЦЕПЦИЯ «ДЕТСТВО» В ПОВЕСТИ БЕРДИБЕКА СОКПАКБАЕВА «ПУТЕШЕСТВИЕ В ДЕТСТВО»

В статье рассказывается о судьбах маленьких детей, видевших голод, репрессии и войну, отраженных в рассказе Бердибека Соқпақбаева «Путешествие в детство». В работе писатель через свой образ показал не только свое детство, но и детство других детей, реалистично изображая жизнь казахского народа того времени. В понятии «детство», писатель, напротив, изобразил отсутствие детства у маленьких детей. Авторами статьи приводятся связанные с темой отрывки, смысл которых раскрывается через следующие концептуальные структуры: детство, бедность, отчаяние, нищета, мечта, образование.

Ключевые слова: детство, бедность, отчаяние, сиротство, образование.

BEKBOSSYNNOVA, A.Kh., BEKMAGAMBETOVA, M.Zh., DUISSENBAYEVA, K.Y.

THE CONCEPT OF CHILDHOOD IN BERDIBEK SOKPAKBAYEV'S NOVEL «JOURNEY TO CHILDHOOD»

The article discusses the fates of young children who experienced hunger, repression, and war, as reflected in Berdibek Sokpakhbayev's novel "Journey to Childhood." Through his character, the author portrays not only his own childhood but also the childhoods of other children, realistically depicting the life of the Kazakh people of that era. In the concept of "childhood," the writer paradoxically highlights the absence of childhood for these young children. The authors of the article include excerpts related to the theme, whose meaning is revealed through the following conceptual structures: childhood, poverty, despair, destitution, dreams, and education.

Keywords: childhood, poverty, despair, orphanhood, education.

Авторлар туралы мәліметтер:

Бекбосынова Асия Хасановна – филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Бекмагамбетова Майсара Жаугаштиновна – тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Дүйсенбаева Камила Ермековна – «6B01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу бағдарламасының 3-курс студенті, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Бекбосынова Асия Хасановна – кандидат филологических наук, ассоциированный профессор, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Бекмагамбетова Майсара Жаугаштиновна – кандидат исторических наук, ассоциированный профессор, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Дүйсенбаева Камила Ермековна – студентка 3 курса ОП «6B01701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Bekbossynova Assiya Khasanovna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Bekmagambetova Maissara Zhaugashtinovna – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Duissenbayeva Kamila Yermekovna – 3-year student, «6B01701 – Kazakh language and literature» educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

ӘОЖ 811.512.122

Бекбосынова, А.Х.,
филология ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы
Бекмагамбетова, М.Ж.,
тарих ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы
Есенгельды, Э.Қ.,
«6B01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
ББ 3-курс студенті,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

**БЕРДІБЕК СОҚПАҚБАЕВТЫҢ «АНА ЖҮРЕГІ» ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ
БАЛА ТАҒДЫРЫ**

Түйін

Мақалада соғыс жылдарындағы балалардың ауыр тағдырлары суреттеледі. Соғыс уақыты олардың өмірлерін түбегейлі өзгертіп, балалық

МАЗМҰНЫ

ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ӨНЕР ҒЫЛЫМДАРЫ

Безаубекова А.Д., Мәлікзада А.М., Айтқазы Ә.А. М. Мақатаев «Аққулар ұйықтағанда»
 поэмасы 3

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Бейбітова Н.Б. Сайын Мұратбеков «Жусан иісі» повесіндегі – Аян бейнесі 10

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Дуйсенбаева К.Е. Бердібек Соқпақбаевтың «Балалық шаққа саяхат» повесіндегі «балалық шақ» концептісі 18

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Есенгельды Ә.Қ. Бердібек Соқпақбаевтың «Ана жүрегі» шығармасындағы бала тағдыры 23

Исова Э.А., Азимхан Д.А. Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесінің көркемдік ерекшеліктері..... 28

Исова Э.А., Атығай Ш.С. Қошке Кеменгерұлының педагогикалық мұрасы: тіл тазалығы және білім беру әдістемесі 33

Исова Э.А., Шахметова М.А. І. Жансүгіровтің «Қолбала» поэмасының көркемдік ерекшеліктері..... 39

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ

Брагина Т.М., Приезжих Ю.В. Қостанай облысындағы қарағайдың сабақты зиянкестері – ұзын мүйізді қоңыздарға шолу (coleoptera, cerambicadae)..... 44

Майер Ф.Ф. Яновский класының негізінде құрылған жұлдыз тәрізді функциялардың кейбір кластары туралы..... 50

Майер Ф.Ф., Хабдуллина Г.Ж. Якубовскийдің жұлдыз тәрізді функциялар класындағы Бернацкийдің интегралды операторы 56

Тастанов М.Г., Жарлыгасова Э.З. Кездейсоқ процесстер..... 64

Тастанов М.Ф., Нургельдина А.Е. Монте-Карло әдістерінің жалпы схемасы..... 74

ИНЖИНИРИНГ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯ

Амантаев М.А., Абитов Т.А., Азбергенев Е.Т., Красильников Я.С. Дөңгелек қозғалысын кинематикалық модельдеу 87

Балтабекова И.Ж., Жунусова Г.С., Саидов А.М., Калитка Д.А. Матча шай қосылған ашытқы нан өндірісінің болашағы 92

Кравченко Р.И., Золотухин Е.А., Амантаев М.А., Караев А.К. Жеңіл автомобиль қозғалтқышын теңестіру әдісін әзірлеу..... 98

Нам Д. Генеративті адверсарлық желілерді (gan) өкпе обырының КТ суреттерін генерациялау үшін қолдану 105

Семибаламут А.В., Золотухин Е.А., Медиткали И.Е., Кушибаева Д.Р. Өртүрлі серпімділік қасиеттері бар серпімді элементтер негізінде суспензияның серпімділік сипаттамаларын бағалау..... 113

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ВЕТЕРИНАРИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ

Бейшов Р.С., Алитанова М.К. Жаздық бидай мен арпаның ауруларға төзімділігіне әртүрлі қорғаныш және ынталандыру қосылыстардың әсері..... 121

Бейшов Р.С., Барсакбаева М.Б. Қостанай қаласының жанармай құю станцияларында мұнай өнімдерімен ластанған топырақ микрофлорасының биоремедиациялық қалпына келтіру әлеуетін практикалық тұрғыда зерттеу 127

Бейшов Р.С., Смаилова А.И. Топырақтың ауыр металдармен ластануы және олардың өсімдіктерге әсерін зерттеу..... 136

Саидов А.М. Цифрландыру жағдайында АӨК мамандарының кәсіби құзыреттілігін дамыту: цифрлық платформа тұжырымдамасы..... 143

ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР

<i>Абылай П.С.</i> «Математикалық логика» пәнін болашақ педагогтерге оқытудың маңыздылығы және мазмұндық ерекшеліктері	151
<i>Саидов А.М., Раисова Ж.Х.</i> Білім беру процесін трансформациялаудағы инновациялық технологиялар мен цифрландырудың рөлі.....	155
<i>Шалгимбекова К.С., Айтмағамбетов Е.Ж.</i> Колледж оқушыларының кәсіби өзін-өзі айқындауының мәні мен ерекшеліктері	162
<i>Шалгимбекова К.С., Шупотаев С.М.</i> Мектеп оқушыларының қазіргі білім беру жағдайындағы ерік қасиеттері және оның сипаттары.....	168
АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА	174

СОДЕРЖАНИЕ

ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО

Безаубекова А.Д., Маликзада А.М., Айтказы А.А. Поэма М. Макатаева «Когда спят лебеди»..... 3

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Бейбітова Н.Б. Образ Аяна в повести Сайына Муратбекова «Запах полыни» 10

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Дуйсенбаева К.Е. Концепция «детство» в повести Бердибека Сокпакбаева «Путешествие в детство» 18

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Есенгельды Э.Қ. Судьба ребенка в произведении Бердибека Сокпакбаева «Материнское сердце» 23

Исова Э.А., Азимхан Д.А. Художественные особенности рассказа Дулата Исабекова «Ескерткіш»..... 28

Исова Э.А., Атыгай Ш.С. Педагогическое наследие Кошке Кеменгерулы: чистота языка и методика образования..... 33

Исова Э.А., Шахметова М.А. Художественные особенности поэмы И. Жансугурова «Қолбала» 39

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Брагина Т.М., Приезжих Ю.В. Обзор жуков усачей (coleoptera, cerambicadae) – стволовых вредителей сосны в Костанайской области..... 44

Майер Ф.Ф. О некоторых классах почти звездообразных функций, построенных на базе класса Яновского..... 50

Майер Ф.Ф., Хабдуллина Г.Ж. Интегральный оператор Бернацкого на классе звездообразных функций Якубовского..... 56

Тастанов М.Г., Жарлыгасова Э.З. Случайные процессы 64

Тастанов М.Г., Нургельдина А.Е. Общая схема методов Монте-Карло..... 74

ИНЖИНИРИНГ И ТЕХНОЛОГИИ

Амантаев М.А., Абитов Т.А., Азбергенев Е.Т., Красильников Я.С. Кинематическое моделирование движения колеса 87

Балтабекова И.Ж., Жунусова Г.С., Саидов А.М., Калитка Д.А. Перспективы производства хлеба на закваске с добавлением матча чая 92

Кравченко Р.И., Золотухин Е.А., Амантаев М.А., Караев А.К. Разработка способа балансировки движителя легкового автомобиля..... 98

Нам Д. Применение моделей ганов для генерации КТ снимков рака легкого 105

Семибаламут А.В., Золотухин Е.А., Медиткали И.Е., Кушибаева Д.Р. Оценка упругой характеристики подвески на основе эластичных элементов с различными упругими свойствами..... 113

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ, ВЕТЕРИНАРНЫЕ НАУКИ

Бейшов Р.С., Алитанова М.К. Влияние защитно-стимулирующих составов на устойчивость к болезням яровой пшеницы и ячменя 121

Бейшов Р.С., Барсакбаева М.Б. Практическое исследование биоремедиационного восстановительного потенциала почвенной микрофлоры, загрязненной нефтепродуктами, на автозаправочных станциях г. Костанай..... 127

Бейшов Р.С., Смаилова А.И. Исследование загрязнение почвы тяжелыми металлами и их воздействие на растения..... 136

Саидов А.М. Развитие профессиональных компетенций специалистов АПК в условиях цифровизации: концепция цифровой платформы 143

СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

<i>Абылай П.С.</i> Важность и содержательные особенности преподавания предмета «математическая логика» будущим педагогам.....	151
<i>Саидов А.М., Раисова Ж.Х.</i> Роль инновационных технологий и цифровизации в трансформации образовательного процесса	155
<i>Шалгимбекова К.С., Айтмагамбетов Е.Ж.</i> Сущность и особенности профессионального самоопределения учащихся колледжа	162
<i>Шалгимбекова К.С., Шупотаев С.М.</i> Волевые качества школьников и их особенности в современных образовательных условиях	168
ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ	177

CONTENT

HUMANITIES AND ARTS

Bezaubekova A.D., Malikzada A.M., Aitkazy A.A. M. Makatayev’s poem «When swans sleep» 3
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Beibitova N.B. The character of Ayan in Saiyn Muratbekov’s story «The Scent of the Wormwood» 10
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Duissenbayeva K.Y. The concept of childhood in Berdibek Sokpakbayev's novel «Journey to Childhood» 18
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Yessengeldy E.K. The fate of a child in Berdibek Sokpakbayev's novel «A Mother's Heart» 23
Isova E.A., Azimkhan D.A. Artistic features of Dulat Issabekov’s story «Yeskertkish» 28
Isova E.A., Atygay Sh.S. Koshke Kemengeruly’s pedagogical heritage: language purity and teaching methodology 33
Isova E.A., Shakhmetova M.A. Artistic features of I. Zhansugurov's poem «Kolbala» 39

NATURAL SCIENCES

Bragina T. M., Priezzhikh, Yu.V. Review of longicorn beetles (coleoptera, cerambicadae) – stem pests of pine in Kostanay region 44
Mayer F.F. On some classes of close-to-starlike functions based on the Yanovskiy class 50
Mayer F.F., Khabdullina G.Zh. Bernatskiy integral operator on the class of Yakubovskiy starlike functions 56
Tastanov M.G., Zharlygassova E.Z. Random processes 64
Tastanov M.G., Nurgeldina A.Y. Monte Carlo methods design scheme 74

ENGINEERING AND TECHNOLOGY

Amantayev M.A., Abitov T.A., Azbergenov Y.T., Krasilnikov Ya.S. Kinematic modelling of wheel movement 87
Baltabekova I.Zh., Zhunussova G.S., Saidov A.M., Kalitka D.A. Prospects of matcha sourdough bread production 92
Kravchenko R.I., Zolotukhin Y.A., Amantayev M.A., Karayev A.K. Development of a method for balancing a passenger car propeller unit 98
Nam D. Application of generative adversarial neural networks for lung cancer CT image segmentation 105
Semibalamut A.V., Zolotukhin Y.A., Meditkali I.Y., Kushibayeva D.R. Evaluation of the elastic characteristics of a suspension based on elastic elements with different elastic properties 113

AGRICULTURAL, VETERINARY SCIENCES

Beishov R.S., Alitanova M.K. The effect of protective and stimulating compounds on disease resistance of spring wheat and barley 121
Beishov R.S., Barsakbayeva M.B. Empirical research of bioremediation recovery potential of soil microflora contaminated with oil products at gas stations in Kostanay 127
Beishov R.S., Smailova A.I. Research of soil pollution by heavy metals and their effects on plants 136
Saidov A.M. Development of professional competences of agro-industrial specialists in the context of digitalization: the concept of a digital platform 143

SOCIAL SCIENCES

Abylay P.S. The importance and key content-specific features of teaching the subject "mathematical logic" to future educators 151
Saidov A.M., Raissova Zh.Kh. The role of innovative technologies and digitalization in the educational process transformation 155

Shalgimbekova K.S., Aitmagambetov Y.Z. The essence and features of professional self-determination of college students 162

Shalgimbekova K.S., Shalgimbekova K.S. Volitional qualities of schoolchildren and their characteristics in modern educational conditions 168

INFORMATION FOR AUTHORS 180

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректорлар: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерлік беттеу: *С. Красикова*

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректоры: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерная верстка: *С. Красикова*

Басуға 15.01.2025 ж. берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 14,1 б.т.
Тапсырыс № 003

Подписано в печать 15.01.2025 г.
Формат 60x84/8. Объем 14,1 п.л.
Заказ № 003

Ахмете Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университетіндегі
редакциялық-баспа бөлімінде басылған
Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47

Отпечатано в редакционно-издательском отделе
Костанайского регионального университета
имени Ахмет Байтұрсынұлы
г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47